

ispitni centar

EKSTERNA PROVJERA ZNANJA UČENIKA
NA KRAJU TREĆEG CIKLUSA
OSNOVNE ŠKOLE

ISPITNI KATALOG HEMIJA

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

Ispitni katalog 2012/2013. pripremili:

mr Vlatko Kastratović, Prirodno – matematički fakultet
Sandra Kosović, OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica
Miomir Jevrić, OŠ „Sutjeska“, Podgorica
Svetlana Varagić, Gimnazija „Slobodan Škerović“, Podgorica
Tatijana Čarapić, savjetnik za prirodnu grupu predmeta, Ispitni centar

Recenzent: prof.dr Željko Jaćimović, Metalurško-tehnološki fakultet

Reviziju Ispitnog kataloga 2012/2013 i usaglašavanje Ispitnog programa sa važećim Predmetnim programom iz Hemije (usvojenom na 23. sjednici nacionalnog savjeta za obrazovanje održanoj 9. jula 2013. godine) izvršili su: dr Vlatko Kastratović, Prirodno – matematički fakultet, Sandra Kosović, OŠ „Vuk Karadžić“, Podgorica i Miomir Jevrić, OŠ „Sutjeska“, Podgorica.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	4
2.	PRAVILA.....	5
3.	OPŠTI CILJEVI ISPITA.....	6
4.	STRUKTURA ISPITA.....	7
5.	ISPITNI PROGRAM	9
6.	PRIMJER TESTA.....	13
	RJEŠENJA.....	17
7.	LITERATURA	19
8.	Periodni sistem elemenata	20

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

1. UVOD

Eksterni ispit za učenike IX razreda osnovne škole (mala matura) je standardizovana eksterna provjera školskih postignuća učenika na kraju trećeg ciklusa osnovnoškolskog obrazovanja. Ovakva odluka našla je utemeljenje u Zakonu o osnovnom obrazovanju i vaspitanju, čl. 56 („Sl. list RCG”, br. 64/02 od 28. 11. 2002, 49/07 od 10. 08. 2007. i 45/10 od 04. 08. 2010), a način i postupak provjere znanja je regulisan Pravilnikom o načinu i postupku provjere znanja učenika na kraju obrazovnog ciklusa („Sl. list RCG”, br. 62/12 od 14. 12. 2012.).

Provjeravaju se znanja zasnovana na ključnim djelovima Nastavnog programa pokazujući nivo pojedinačnih dostignuća učenika za predmete koji se polažu na ovom ispitu.

Pripremu zadataka vrši Ispitni centar, dok provjeru znanja vrši Ispitni centar u saradnji sa školom. Način i postupak provjere znanja učenika propisuje Ministarstvo prosvjete.

Ispitni katalog detaljno opisuje ispit iz predmeta Hemija i namijenjen je učenicima i nastavnicima.

U Ispitnom katalogu navedeni su opšti ciljevi ispita, opisana je struktura ispita, a formom ispitnih ciljeva precizno je naveden sadržaj koji će se ispitivati. Ponuđen je i primjer testa sa detaljnom shemom za bodovanje.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

2. PRAVILA

Svi učenici, koji izaberu Hemiju za izborni predmet na eksternoj provjere znanja na kraju trećeg ciklusa, polagaće ispit pismeno, radeći isti test, istog dana u isto vrijeme.

Na ispitu nije dozvoljeno sljedeće ponašanje:

- lažno predstavljanje;
- otvaranje ispitnih zadataka prije dozvoljenog vremena;
- ometanje drugih učenika;
- prepisivanje od drugog učenika;
- korišćenje nedozvoljenog pribora;
- nepoštovanje znaka za završetak ispita.

Učeničkov rad mora biti napisan hemijskom olovkom. Samo skice i grafici mogu biti nacrtani grafitnom olovkom.

Tokom ispita **dozvoljena** je upotreba kalkulatora.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

3. OPŠTI CILJEVI ISPITA

- provjera znanja o građi supstance;
- provjera znanja o načinima međusobnog vezivanja čestica i razumijevanju uzroka brojnosti i različitosti supstanci;
- sposobnost zapisivanja jednostavnih supstanci pomoću molekulskih, strukturnih i racionalnih formula;
- opisivanje hemijskih promjena riječima i hemijskim jednačinama;
- mogućnost prepoznavanja i razlikovanja elemenata i izabranih grupa jedinjenja, njihovih fizičkih i hemijskih svojstava i sposobnost uopštavanja
- odnosa između sastava i reaktivnosti;
- provjera znanja o prirodnim izvorima i načinima dobijanja hemijskih jedinjenja, njihovoj ulozi u svakodnevnom životu, funkcijama u organizmima i uticaju na životnu sredinu;
- provjera razumijevanja hemijskih pojmova, sposobnost upotrebe hemijskih podataka i informacija i korišćenje hemijskog izražavanja.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

4. STRUKTURA ISPITA

Ispit traje **60 minuta**.

Zadaci u testu mogu biti:

- A. zadaci zatvorenog tipa i
- B. zadaci otvorenog tipa.

A. Zadaci zatvorenog tipa

Zadaci višestrukog izbora

Učenik od više ponuđenih odgovora bira jedan tačan.

Zadaci povezivanja i sređivanja

Ponuđeni zadaci sadrže više pitanja i više odgovora. Broj ponuđenih odgovora treba da je za najmanje jedan veći od broja pitanja, a svakom pitanju odgovara samo jedan odgovor.

Zadaci ređanja

Ponuđeni zadaci sadrže određene podatke, pojmove ili događaje koje treba poredati na određeni način. Učenici treba da odgovarajući broj pridruže navedenim podacima, pojmovima ili događajima.

Zadaci alternativnog izbora

Zadaci sadrže nekoliko tvrdnji. Učenici trebaju da za svaku tvrdnju odluče je li tačna ili nije.

B. Zadaci otvorenog tipa

Zadaci otvorenog tipa zahtijevaju upisivanje odgovora na predviđeno mjesto. Odgovor treba da je jasan i precizan, bez suvišnih obrazloženja.

Zadaci dopunjavanja

Učenici treba da dovrše neku rečenicu ili crtež, označe traženi dio crteža, upišu dio koji nedostaje, dopune neku tvrdnju ili jednačinu.

Kratak odgovor

Učenici kratko odgovaraju na postavljena pitanja: jednostavnom rečenicom, formulom ili brojem do kojeg se može doći nakon nekoliko povezanih koraka.

Duži odgovor

Učenici do krajnjeg rezultata dolaze rješavanjem više zahtjeva ili primjenom složenijih računskih postupaka.

Struktura ispita prikazana je u tabeli 1.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

Tabela 1.

Tip zadatka	Broj zadataka	Broj bodova
Zadaci otvorenog tipa	50-40 %	60-70 %
Zadaci zatvorenog tipa	40-50 %	30-40 %

Sadržaj koji se ispituje u skladu je sa nastavnim programom i podijeljen je na **pet** oblasti.

Procentualna zastupljenost sadržaja u strukturi ispita odnosi se na ukupan broj bodova i prikazana je u tabeli 2.

Tabela 2.

Redni broj	Oblast	Zastupljenost sadržaja u testu
I	Sastav, struktura i promjene supstance	15±5 %
II	Elementi u periodnom sistemu elemenata i njihova najvažnija jedinjenja	30±5 %
III	Količinski odnosi	15±5 %
IV	Ugljovodonici i kiseonična organska jedinjenja	30±5 %
V	Najznačajniji prirodni proizvodi: masti i ulja, ugljeni hidrati i proteini	10±5 %

Maksimalan broj bodova u testu ne smije biti veći od **30**.

U zadacima višestrukog izbora tačan odgovor nosi **dva** boda a nula bodova u svim ostalim slučajevima.

Zadaci ređanja, povezivanja, alternativnog izbora i otvorenog tipa mogu biti i djelimično bodovani što je naznačeno u šemi za ocjenjivanje.

Netačno riješen zadatak **ne** donosi negativne bodove.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

5. ISPITNI PROGRAM

I SASTAV STRUKTURA I PROMJENE SUPSTANCE

Sadržaj:

Svojstva supstance.
Fizičke i hemijske promjene;
Hemijski simboli i formule;
Struktura atoma;
Periodni sistem elemenata;
Valenca;
Hemijske veze;
Relativna atomska i relativna molekulska masa;
Hemijske reakcije i jednačine.

Ispitni ciljevi:

Učenik/ca pokazuje da umije da:

- 1.01. razlikuje fizička i hemijska svojstva i promjene supstanci;
- 1.02. objasni strukturu jezgra i atomskog omotača;
- 1.03. poveže strukturu atoma sa položajem elementa u Periodnom sistemu elemenata;
- 1.04. poveže prirodu hemijske veze sa položajem elementa u Periodnom sistemu elemenata;
- 1.05. razlikuje jonsku i kovalentne vezu;
- 1.06. objasni kvalitativno i kvantitativno značenje hemijskih simbola i formula;
- 1.07. sastavlja formule binarnih jedinjenja na osnovu valence elemenata;
- 1.08. izračuna relativnu molekulsku i molarnu masu;
- 1.09. sastavlja hemijske jednačine i razlikuje tipove hemijskih reakcija;
- 1.10. objasni šta se dešava sa masom supstanci pri hemijskoj reakciji.

II. ELEMENTI U PERIODNOM SISTEMU ELEMENATA I NJIHOVA
NAJVAŽNIJA JEDINJENJA**Sadržaj:**

Metali i njihova jedinjenja;
Prelazni metali i njihova jedinjenja;
Nemetali i njihova jedinjenja;
Oksidi;
Kisjeline;
Baze;
Soli.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

Ispitni ciljevi:

Učenik/ca pokazuje da umije da:

- 2.01. razlikuje metale i nemetale na osnovu položaja u periodnom sistemu elemenata;
- 2.02. navede svojstva alkalnih metala;
- 2.03. navede svojstva zemnoalkalnih metala;
- 2.04. navede svojstva alumunijuma i njegovu primenu;
- 2.05. navede svojstva i upotrebu prelaznih metala;
- 2.06. navede svojstva ugljenika;
- 2.07. navede svojstva azota i fosfora;
- 2.08. navede svojstva kiseonika;
- 2.09. navede svojstva halogenih elemenata;
- 2.10. razlikuje kisjele i bazne okside;
- 2.11. piše formule najvažnijih kisjelina;
- 2.12. piše formule najvažnijih baza;
- 2.13. piše reakcije neutralizacije;
- 2.14. piše formule neutralnih soli i daje im nazive;
- 2.15. navede primjenu važnijih kisjelina, baza i soli.

III KOLIČINSKI ODNOSI

Sadržaj:

Maseni udio;

Količina supstance, broj čestica i molarna masa;

Izračunavanje na osnovu hemijskih jednačina.

Ispitni ciljevi:

Učenik/ca pokazuje da umije da:

- 3.01. poveže i izračunava količinu supstance (broj molova), masu i broj čestica supstance;
- 3.02. izračunava maseni udio elementa u jedinjenju;
- 3.03. izračunava maseni udio rastvorene supstance i rastvarača u rastvoru
- 3.04. vrši proračune na osnovu ispravno napisane hemijske jednačine (masu i broj čestica reaktanata i proizvoda);

IV. UGLJOVODONICI; KISEONIČNA ORGANSKA JEDINJENJA

Sadržaj:

Alkani;

Alkeni;

Alkini;

Alkoholi;

Aldehidi i ketoni;

Karboksilne kisjeline.

Estri.

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

Ispitni ciljevi:

Učenik/ca pokazuje da umije da:

- 4.01. na osnovu opšte molekulske formule i racionalne strukturne formule prepozna alkan, alken i alkin;
- 4.02. piše molekulske i racionalne strukturne formule ugljovodonika;
- 4.03. imenuje ugljovodonike po IUPAC nomenklaturi;
- 4.04. prepozna izomere i zna pisati izomerne ugljovodonike;
- 4.05. prepoznaje reakcije supstitucije i adicije;
- 4.06. predstavi hemijskim jednačinama adiciju vodonika i broma na alkene i alkine
- 4.07. piše jednačine sagorijevanja ugljovodonika;
- 4.08. na osnovu funkcionalne grupe i racionalne strukturne formule prepozna kiseonično organsko jedinjenje;
- 4.09. napiše molekulsku i racionalnu strukturnu formulu kiseoničnog organskog jedinjenja i da isto imenuje po IUPAC nomenklaturi;
- 4.10. navede podjelu alkohola prema broju OH grupa i prema vrsti C-atoma na kome se nalazi OH grupa;
- 4.11. navede praktičnu primjenu etanola, glikola, glicerola, propanona i etanske kiseline;
- 4.12. piše jednačinu reakcije esterifikacije i da definiše pojam esterifikacije;
- 4.13. navede primjenu gliceril-trinitrata (nitroglicerina);
- 4.14. predstavi hemijskim jednačinama genetičku vezu alkohola, aldehida, karboksilnih kiselina i estara.

V NAJZNAČAJNIJI PRIRODNI PROIZVODI

Sadržaj:

Masti i ulja;
Podjela i struktura ugljenih hidrata;
Monosaharidi;
Disaharidi;
Polisaharidi;
Aminokiseline.
Proteini.

Ispitni ciljevi:

Učenik/ca pokazuje da umije da:

- 5.01. piše formule i navede imena najznačajnijih viših masnih kiselina;
- 5.02. prepozna masti i ulja na osnovu strukture i funkcionalne grupe i piše njihove racionalne strukturne formule;
- 5.03. navede osnovna hemijska i fizička svojstva i značaj masti i ulja;

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

- 5.04.** objasni i predstavi hemijskom jednačinom reakcije kisjele i bazne hidrolize masti i ulja i imenuje dobijene proizvode;
- 5.05.** objasni hemijsku strukturu i izvrši podjelu ugljenih hidrata;
- 5.06.** piše racionalnu strukturnu formulu glukoze i fruktoze;
- 5.07.** piše molekulske formule i objasni svojstva disaharida i polisaharida (hidroliza);
- 5.08.** objasni strukturu i napiše opštu formulu aminokiselina;
- 5.09.** piše strukturne formule glicina i alanina i hemijskom jednačinom predstavi njihovo međusobno povezivanje peptidnom vezom (dipeptidi) ;
- 5.10.** navede najvažnije uloge proteina u organizmu;
- 5.11.** objasni bojene i taložne reakcije proteina.

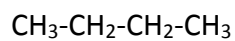
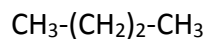
ISPITNI KATALOG - HEMIJA

6. PRIMJER TESTA

U ZADACIMA OD 1 DO 5 ZAOKRUŽI SLOVO ISPRED TAČNOG ODGOVORA.**1.** Formula baznog oksida je

- A. CO_2
- B. Na_2O
- C. P_2O_5

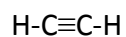
2 boda

2. Formule:

prikazuju strukturu

- A. jedne supstance
- B. dvije različite supstance
- C. tri različite supstance

2 boda

3. Formula

prikazuje strukturu

- A. etana
- B. etena
- C. etina

2 boda

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

4. Koliko molova ugljenik(IV)-oksida nastaje sagorijevanjem 5 mola butana?

- A. 10
- B. 15
- C. 20
- D. 25

2 boda

5. Oksidacijom 2-propanola dobija se

- A. propan
- B. propanal
- C. propanon
- D. propen

2 boda
3

6. Na odgovarajuća mjesta u tabeli upiši **X** tako da povežeš navedene grupe jedinjenja sa supstancama koje pripadaju tim jedinjenjima.

A. masna kiselina B. aminokiselina C. šećer	1. glukoza 2. aceton 3. oleinska kiselina 4. alanine

Grupe jedinjenja	Supstance			
	1.	2.	3.	4.
A.				
B.				
C.				

2 boda

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

U ZADACIMA OD 7 DO 15 ODGOVORE UPIŠI NA ZA TO PREDVIĐENA MJESTA.

- 7.** Razvrstaj data jedinjenja prema vrsti hemijske veze koja je u njima zastupljena:
HCl, NaCl, MgCl₂, H₂O, NH₃, CaO, Al₂O₃

Jonska veza	
Kovalentna veza	

2 boda

- 8.** Napiši hemijske formule karbonatne kiseline i odgovarajućeg anhidrida.

Karbonatna kiselina _____

Anhidrid _____

2 boda

- 9.** Napiši hemijske nazive sledećih jedinjenja:

NaCl _____

NaNO₃ _____

2 boda

- 10.** Napiši reakciju izmedju kalcijum-hidroksida i hloridne kiseline pri čemu se dobija neutralna so.

Rješenje:

2 boda

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

11. Odredi atomski i maseni broj atom nekog elementa koji ima 7 protona i 8 neutrona.

Rješenje:

2 boda

12. Estri su proizvodi reakcije alkohola sa _____

1 bod

13. Koliko atoma vodonika ima u 8,5 g amonijaka, NH_3 ?

$$N_A = 6 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}$$

Rješenje:

3 boda

14. Koliko ima grama šećera u 80 g rastvora, masenog udijela $\omega = 0,25$?

Rješenje:

2 boda

15. Napiši naziv monosaharida koji se dobija potpunom hidrolizom skroba.

Rješenje: _____.

1 bod

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

Rješenja

1.
B. Na_2O
2.
A. jedne supstance
3.
C. etina
4.
C. 20
5.
C. propanon
- 6.

Grupe jedinjenja	Supstance			
	1.	2.	3.	4.
A.			x	
B.				x
C.	x			

Dva tačna odgovora 1 bod
Maksimalno 2 boda

7.

Jonska veza	NaCl , MgCl_2 , CaO , Al_2O_3
Kovalentna veza	HCl , H_2O , NH_3

Tačno napisane samo jonska ili samo kovalentna jedinjenja .....1 bod
Tačno rješenje 2 boda

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

8.Karbonatna kiselina H_2CO_3 Anhidrid CO_2

Tačno napisana jedna formula..... 1bod

Tačno rješenje 2 boda

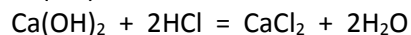
9.

NaCl- natrijum-hlorid

 NaNO_3 - natrijum-nitrat

Tačno napisana jedna formula..... 1bod

Tačno rješenje 2 boda

10. $\text{Ca(OH)}_2 + \text{HCl} = \text{CaCl}_2 + \text{H}_2\text{O}$ .....1 bod

Tačno rješenje 2 boda

11.

Z=7

A=15

Ako je samo jedan odgovor tačan 1 bod

Tačno rješenje 2 boda

12.

Karboksilnim kiselinama

Tačno rješenje 1 bod

13. U jednom molekulu NH_3 ima 3 atoma vodonika, odnosno u jednom molu molekula NH_3 ima 3 mola atoma vodonika ($3 \cdot 6 \cdot 10^{23}$ atoma vodonika)..... 1bod

Prvo možemo izračunati koliko mola molekula amonijaka ima u 8,5g.

Molarna masa amonijaka iznosi $M=17$

$$n = m / M = 8,5 / 17$$

$$n(\text{NH}_3) = 0,5 \text{ mol} \quad \dots\dots\dots 1\text{bod}$$

Ako u jednom molu NH_3 ima 3 mola atoma vodonika onda u 0,5 mola atoma amonijaka

ima 1,5 mola atoma vodonika a to je atoma vodonika :

$$N = n \cdot N_A$$

$$N = 1,5 \text{ mola} \cdot 6 \cdot 10^{23} \text{ atoma/mol}$$

$$N = 9 \cdot 10^{23} \text{ atoma vodonika} \quad \dots\dots\dots 1\text{bod}$$

Tačno rješenje 3 boda

II način (preko proporcije)

17g NH_3 ima $3 \cdot 6 \cdot 10^{23}$ atoma vodonika8,5g NH_3 ima x atoma vodonika ..... 2 boda $x = 9 \cdot 10^{23}$ atoma vodonika ..... 3 boda

ISPITNI KATALOG - HEMIJA

14.

$$\omega = m_{\text{šećera}} / m_{\text{rastvora}} \quad 1 \text{ bod}$$

$$m_{\text{šećera}} = \omega \cdot m_{\text{rastvora}}$$

$$m_{\text{šećera}} = 0,25 \cdot 80\text{g}$$

$$m_{\text{šećera}} = 20\text{g} \quad 1 \text{ bod}$$

Tačno rješenje 2 boda

15.

glukoza

Tačno rješenje 1 bod

7. LITERATURA

Učenici se mogu pripremiti za ispit korišćenjem sljedećih udžbenika:

Ratko Jankov, Dragica Trivić, Slobodanka Antić, Vlatko Kastratović **Hemija za 8. razred devetogodišnje osnovne škole - Udžbenik**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica 2009. godine

Miomir Jevrić, **Hemija za 8. razred devetogodišnje osnovne škole - Zbirka zadataka**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica 2011. godine

Dragica Trivić, Vlatko Kastratović, Miomir Jevrić, **Hemija za 9. razred devetogodišnje osnovne škole - Udžbenik**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica 2009. godine

Miomir Jevrić, **Hemija za 9. razred devetogodišnje osnovne škole - Zbirka zadataka**, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Podgorica 2011. godine

